

3. Malik M., Kravchenko S., Malik L. (2023). Development of micro-entrepreneurs in agriculture in wartime conditions. *Ekonomika APK*. Vol. 31, № 2. p. 10-23. URL: <https://capk.com.ua/uk/journals/tom-30-2-2023/roztvitok-sub-yektiv-mikropidpriyemnitstva-u-silskomu-gospodarstvi-v-umovakh-voyennogo-chasu>

4. Kravchenko S., Malik M. (2023). Ensuring sustainable development of rural households in wartime conditions. *Basics of learning the latest theories and methods* : collection of works. Boston: USA, p. 76-78. URL: https://www.isg-konf.com/uk/basics-of-learning-the-latest-theories-and-methods/?utm_source=eSputnik-promo&utm_medium=email&utm_campaign=UA-Sbornik_materialov_konferencii_dostupen&utm_content=1487908645

СТАН РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Ланченко Є.О., доктор економічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України, м. Київ, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0894-4885>

Шептицька А.В., здобувачка другого (магістерського) рівня ВО,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України, м. Київ, Україна

Пилипенко Б.В., здобувач другого (магістерського) рівня ВО,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України, м. Київ, Україна;

Розвиток соціально-трудових відносин в аграрному секторі економіки має вагомий вплив на формування потреб, інтересів, мотивів трудової діяльності в сільськогосподарських підприємствах, умов життєдіяльності в сільській місцевості тощо. Рівень життя сільського населення, інфраструктурний розвиток, демографічна ситуація в сільській місцевості значною мірою залежать від регулювання соціально-трудових відносин у сільському господарстві, зокрема нормативних положень організації та оплати праці, соціальних гарантій в галузі, оскільки тут зайнята велика частка сільського населення.

У сільському господарстві традиційно кожні 3-5 років укладається Галузева угода, правові норми якої регулюють соціально-трудові відносини. Для проведення ретроспективного аналізу до розгляду візьмемо таку угоду, яка буда укладена між Мінагрополітики України,

Федерацією роботодавців АПК та продовольства, Профспілкою працівників АПК на період 2014-2020 рр. (декілька разів пролонговувалась та вносилися зміни й була чинною до 2023 р) [1].

Ретроспективний аналіз виконання задекларованих положень Галузевої угоди в сільському господарстві зводяться в основному до питань забезпечення зайнятості в галузі й недопущення великої кількості звільнень працівників, підвищення конкурентоспроможності виробництва сільськогосподарської продукції, встановлення мінімальних рівнів оплати праці всіх категорій працівників галузі тощо.

На низькому рівні залишається показник кількості працівників у формальному секторі аграрної економіки (наймані працівники, члени фермерських господарств): у 2020-2022 рр. до 500 тис. осіб, тоді як у 2000 р. їх налічувалося 2,8 млн, 2010 р. – понад 800 тис. осіб. Питома вага найманих працівників сільськогосподарських підприємств у загальній їх сукупності в країні стабілізувалася на рівні близько 5 % [2]. На жаль, поступово зменшується питома вага працівників – платників ЄСВ у загальній сукупності зайнятих.

Позитивним є факт збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції за досліджуваний трирічний період 2020-2022 рр., особливо у 2021 р. – до 1365,5 млрд грн, у тому числі 66 % загального обсягу забезпечують сільськогосподарські підприємства. Внаслідок автоматизації, електрифікації, механізації агротехнологічних процесів у підприємствах збільшилася поступово частка суспільного сектору аграрної економіки у виробництві агропродукції. Отже, аграрний сектор економіки має своє постійне і вагоме місце в структурі національної економіки – близько чверті ВВП країни [2]. На жаль, позитивний рівень рентабельності та інші фактори не вплинули на інвестиційну активність у сільськогосподарських підприємствах. І особливо складно з відтворювальними процесами основного капіталу буде в поточному й подальші повосенні роки через ризик вкладання коштів у капіталомістке виробництва агропродукції.

Протягом досліджуваного періоду номінально простежується ріст показника оплати праці в сільськогосподарських підприємствах (заробітна плата у 2022 р. – 12,2 тис грн). Позитивною є тенденція збільшення середньої заробітної плати в галузі та наближення її до середнього рівня в країні – до 82 % від середньої заробітної плати у 2022 р. [2]. Проте, відношення мінімальної основної заробітної плати в сільському господарстві до середньої зарплати в галузі має тенденцію до зменшення. Це свідчить про зменшення диференціації заробітної плати в галузі, що призведе до погіршення мотивації праці, відношення до роботи працівників, якості трудового життя тощо.

Незважаючи на прогресивний розвиток агробізнесу в останнє десятиріччя, в аналізованій період залишилися невиконаними наступні заплановані спільні заходи передостанньої Галузевої угоди, що укладена трьома суб'єктами від держави, роботодавців і працівників й була чинною до середини 2023 р.:

1) збільшення офіційної зайнятості населення, робочих місць у сільському господарстві та зменшення рівня безробіття в сільській місцевості;

2) забезпечення регулярного підвищення кваліфікації та навчання керівників, професіоналів і фахівців сільськогосподарських підприємств;

3) доведення частки оплати праці до 30 % у структурі собівартості сільськогосподарської продукції;

4) підвищення рівня заробітної плати в сільському господарстві до середнього в країні;

5) активізація фермерського руху як напрям забезпечення зайнятості сільського населення, збільшення їхніх доходів тощо.

Влітку 2023 р. була укладена нова Галузева угода регулювання соціально-трудових відносин в сільському господарстві на період 2023-2025 рр. [1]. На жаль, вона була укладена між двома суб'єктами: Мінагрополітики України та галузевою профспілкою, що свідчить про пасивну участь представників сторони роботодавців – Федерації роботодавців АПК та продовольства.

В останній Галузевій угоді (2023 р.) задекларовано значне підвищення базової тарифної ставки працівника 1 розряду тарифної сітки, яка масово застосовується в сільськогосподарських підприємствах, зі 105 прожиткового мінімуму для працездатних громадян до 115 % мінімальної заробітної плати. Проте таке значне підвищення може призвести до конфліктних процесів між роботодавцями й працівниками. У кожному окремому господарстві необхідно проаналізувати до якого рівня зростуть витрати на оплату праці й можливо прийдеться відкорегувати структуру заробітної плати в напрямку збільшення основної її частини. У свою чергу це може призвести до проблем із стимулюванням персоналу через зменшення доплат, надбавок, премій тощо.

На галузевому рівні регулювання аграрних соціально-трудових відносин потрібно ретельніше підходити до обґрунтування заходів розвитку сільського господарства в контексті соціально-економічного розвитку сільських територій. Слід забезпечити раціональне землекористування в напрямі підвищення соціальної та екологічної

ефективності використання сільськогосподарських угідь, а також збільшення робочої сили з розрахунку на одиницю земельної площі та належний контроль за сівозмінами й родючістю ґрунтів. Активну участь в цьому процесі мають взяти на себе громадський актив в особі голови, депутатського корпусу, виконкому місцевої ради.

Варто спрямовувати все більшу державну підтримку галузі саме на розвиток фермерських господарств, сільськогосподарської кооперації, будівництво (реконструкцію) тваринницьких комплексів, виробництво плодоовочевої продукції тощо. Також необхідно для сільської молоді збільшувати державне замовлення підготовки й підвищення кваліфікації спеціалістів в аграрних закладах вищої і фахової передвищої освіти, що забезпечить формування й використання трудового потенціалу та впровадження інновацій у галузі в середньо- й довгостроковій перспективі.

Література:

1. Галузеві угоди регулювання соціально-трудових відносин у сільському господарстві.

URL: <http://profapk.org.ua/cms/legislature/agreement/industry/selo.html> (дата звернення: 03.03.2024).

2. Статистична інформація, публікації. Вебсторінка Держстату України.
URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 03.03.2024).

AI-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВ

Лігоненко Л.О., доктор економічних наук, професор,
Київський національний економічний
університет ім. В. Гетьмана, м. Київ, Україна
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-5597-5487>

Матяш В.С., магістрант,
Київський національний економічний
університет ім. В. Гетьмана, м. Київ, Україна

Формування конкурентних переваг підприємств є критичним чинником успіху в бізнесі та забезпечення його розвитку. Саме тому ця проблематика привертає увагу зарубіжних та вітчизняних науковців протягом більш ніж двох століть.